

Gregor Krek kot študent univerze v Gradcu

Iz mojega članka v Loških razgledih 40 smo spoznali, kako grenka je bila mladost Gregorja Kreka. Ob koncu gimnazije ni čutil poklica za duhovnika, ampak je želel iti študirat na univerzo v Gradec. Sorodstvo je bilo razočarano in mu ni dalo nobene denarne podpore, od mačehe pa je bil deležen le zaničevanja.

In vendar je šel in kljuboval vsem. V Gradcu si je poiskal stanovanje, mogoče že tedaj pri družini Schilcher. Vpisal se je na Karl-Francevo univerzo, ki je tedaj domovala še v stari stavbi jezuitskega kolegija, blizu stolnice, kjer so sedaj prostori študentskega deželnega arhiva. Izbral si je filozofsko fakulteto in študij klasičnih jezikov. Slavistične katedre tedaj v Gradcu še ni bilo, le učitelj Koloman Kvas je imel že dolga leta nekaj ur na teden tečaj slovenskega jezika.

6. oktobra 1860 je vpisal prvi semester v Index lectionem (ohranjen v RAS¹) in naslednja predavanja pri dr. Karlmanu Tanglu: Razvoj rimskih prazničnih kalend (2 uri), Razlaga Platonovega Phaedona (2 uri), Razlaga Sofoklove tragedije Kralj Oidipus (2 uri), torej skupaj 6 ur tedensko. Pri profesorju dr. Maxu von Karajanu pa Grška literarna zgodovina (3 ure), Grška glagolska sintaksa (2 uri) in Filološke vaje (2 uri), torej na teden kar 7 ur. Vpisal je še pri dr. Gabrielu 4 ure Praktične filozofije, tako da je presedel v predavalnicah skupaj 17 ur na teden. 8. oktobra je dal profesorjem indeks za inškrpcijo. 30. oktobra so mu na kvesturi vpisali, da je oproščen šolnine. Vse kaže, da je vestno obiskoval predavanja, saj so mu vsi trije profesorji ob koncu zimskega semestra, 18. marca 1861, poleg podpisa frekvence pripisali »sehr fleissig« (zelo priden). Poleg tega je že 19. februarja delal kolokvij pri dr. Karajanu iz obeh tem z odličnim uspehom, 20. februarja pa kolokvij pri dr. Tanglu o Oidipu in Phaedonu prav tako uspešno; 16. marca pa še o rimskih kalendah.

Vsa ta izredna pridnost mu je pomagala, da je že 22. februarja dobil na dekanatu priporočilo za pridobitev štipendije. V materialnem pogledu je bil njegov začetek študija v Gradcu zelo težak. V že v prejšnjem članku omenjenem pismu Cimpermanu, 18. marca 1877, pravi: *«Prišel sem na vseučilišče z nado spet ali z malo cvenka v žepu. Pošli so bili prej, nego sem se smel bati. Žalostni časi! Pisal sem v pravem pomenu besede sestradan pismo domu ter prosil prikrat po tetineji smrti za 20 guldinarjev, ne v podar, nego na posodo proti obrestim. Čakal sem eden teden, čakal dva, a zastonj; ponovim svojo prošnjo ter razložim živo svoje žalostno stanje. Odgovor sem bil dobil, pismo brez denarja in toliko več najsuraviših psovk; – vse sem bil v tem pismu, samo človek ne. – Kasneje sem bil dober, dober bi bil tudi zdaj; psoranjja ni bilo več, na njegovo mesto je prišlo dobrikanje – iz dobičkarije ...»*

V takih stiskah je najbrž že konec februarja vložil prošnjo za štipendijo, ki so mu jo na c. kr. namestništvu na Dunaju ugodno rešili že 2. maja.² Dobil je letno štipendijo 220,50 goldinarjev, dovolj za skromno preživetje. Denar je dobival od Steinbergove ustanove, dobil ga je tudi za nazaj za ves zimski semester. Maj mu je torej prinesel srečo, povrnil se mu je optimizem, kar slutimo tudi iz pisma Levstiku 11. maja:

«Da si se preselil iz Senožec v Terst, sem zvedil po Novicah, Serčno me je to razveselilo tudi zato, ker se je Vilhar tako čudno sprejrgel. Nadjal sem se, da bo ver- lo govoril za naše potrebe, ali čudo! še jezika se je ustrašil. Kaj meniš, dragi Levstik? Ali bi se prilegel tudi njemu epigram, katerega je napisal Prešeren Krempeljnu ali ne? Jaz mislim da, samo še nekoliko buji bi še moral biti.

Da se je on tako čudno obnesel v deželnem zboru, nas je vse Slovence in Slovane, kar nas je tukaj, zelo osupnilo.

Nekaj Te moram danes uprašati zavoljo tega, ker je to iskrena želja dr. Razlaga. Po vsem Štajerskem je namreč zdaj velika antipatija čez Slovence, ker je »Tagespost- tako gerdo čez nje govorila. Treba bi tedaj bilo, da bi se tu in tam oglasilo spretno pero, ki bi tudi v kakem nemškem časniku dokazalo, da ni tako ...

Slovinci in v obče Slovani se večkrat shajamo v kakih kerčmah. Slovenci imamo tu izvrstne pevce, ki tako milo in lepo pojo, da bi jih človek le poslušal ... Tu v Gradcu sem veliko bolj vesel, kakor sem bil v Ljubljani. Nekaj za to, ker nimam s farji nič opraviti, nekaj pa tudi za to, ker imam manj skerbi. Tudi me je lansko leto ve Ljubljani vsaj enmalo tudi ljubezen motila, česar sem tu čisto prost.

Da bi vsej skoro dobila slovensčina svojo veljavo, jest celo po tem brepenim. Pisal sem več novic tudi Čegnarju, toraj naj ti on drugo pove.»

Iz tega pisma zvemo za Krekovo spremljanje tedanje slovenske politike, za nje- govo družabno življenje s sorojaki v Gradcu, za njegov liberalizem glede »farjev« (go-

Pogled na Gradec od severovzhoda. Oljna slika Conrada Kreuzerja iz leta 1860. Tega leta je Gregor Krek prišel študirat v Gradec

Desni trakt nekdanjega jezuitskega kolegija, ki je do leta 1895 služil kot stavba Karl - Francere univerze v Gradcu. Sedaj je v njem Štajerski deželni arhiv (Foto J. Dolenc).

tovo pod Levstikovim vplivom, saj je tudi njega preganjal katehet zaradi pesmi). Glede izjave, da je v zvezi z ljubeznijo čisto prost, pa velja stari slovenski pregovor, da se »zarečenega kruha največ poje«. Še pred koncem leta se je zaljubil v 16-letno Lauro, hčerko v družini Schilcher, pri kateri je stanoval, lepo in zlasti glasbeno izobraženo dekle, ki seveda ni znalo slovenskega jezika.⁴

Za poletni semester je 6. aprila 1861 vpisal predavanja iz klasičnih jezikov pri dr. Tanglu in dr. Karajanu, skupaj 13 ur tedensko. V naslednjih dneh sta profesorja potrdila inskripcijo, aprila pa so mu vpisali oprostitev šolnine. Profesorja sta od 20. do 22. julija podpisala frekvenco s pripisom »sehr fleissig«, dekanat pa je 25. julija potrdil semester, kar je podpisal dr. Weinhold.

Pesniška muza pa se v prvem letniku univerze manj oglašča. V Novicah je objavil le eno pesem, in sicer Vodniku,⁵ ki jo je zložil za Vodnikovo proslavo, ki so jo pripravili slovanski študentje v Gradcu 2. februarja 1861; na tem slavju jo je tudi recitiral. Zaključil jo je s temile verzi:

*V spominu bode narod te obranil,
te vedno skrbno čísal bo budnika,
ime ti neoskrunjeno bo branil,
slavil te zmiram dušnega vodnika;
osrečen rod bo rodu rad naznanil,
da ti slovenstvu bil si prva dika:
Dokler poznal glasove on bo svoje,
ga zmir budile bodo pesmi tvoje.*

Več je objavljaval v Slovenskem Glasniku (SG): Najprej dva Soneta,⁶ v juniju dopis iz Gradca, ob koncu poletnega semestra pa že v prejšnjem članku objavljeno pesem

Trojna ljubezen. V obeh sonetih je misel na dobo otroštva, ko je imel še mater, a jo prekmalu izgubil. V prvem sonetu, ki ga je kasneje uvrstil kot 9. sonet v-sonetni venec, je v zadnji tercini izpovedal nekaj nepričakovanega, saj se glasi:

*Za me zdaj ah! Erof verige kuje,
strasti odpira žrelo se grozeče,
iz srca upanje je šlo cveteče.*

Ali ni to že odmev ponovno se prebujajočih ljubezenskih čustev, najbrž do Lavre, ki ji je teklo šestnajsto leto in je iz dneva v dan lepše cvetela?

Kot rečeno, je bil v Slovenskem Glasniku objavljen tudi Krekov dopis iz Gradca,⁸ v katerem govori o novih slovenskih knjigah in kako na Šolah poučevati slovenski jezik.

Kje in kako je avgusta in septembra preživel počitnice, ne vemo. Nedvomno pa se je tedaj resno lotil priprav na svojo pesniško zbirko. Urejal je svoje objavljene in neobjavljene pesmi. Izbral je 61 pesmi, jih prepisal, razporedil in po potrebi dopolnil. Potem jih je izročil ljubljanskemu tiskarju Jožefu Blazniku, ki jih je bil pripravljen založiti in natisniti.

V začetku oktobra 1861 se je vpisal v zimski semester 1861/62 in v indeks vpisal predavanja dr. Tangla in dr. Karajana, skupaj 14 ur na teden. Že 16. decembra je pri dr. Karajanu opravil kolokvij iz Cezarjevega dela *De bello gallico* in s tem ponovno dokazal resen odnos do študija.

To jesen pa je zares vzplamtela ljubezen med Gregorjem in Lavro, kar dokazuje prvo ohranjeno Lavrino ljubezensko pismo z dne 9. januarja 1862.⁹ Tedaj je Lavra z materjo odpotovala v njihovo vinsko klet na Spodnjem Štajerskem prodat toletni vinski pridelek. Ljubezen je bila res vroča, kar dokazuje zaključek pisma:

«Moj ljubi, rada bi bila Tvoje zvesto bitje. Verjemi to svoji Lavri. Dragi Krek, veselimi se srečanja s tabo jutri, ko bom zvedela, kako ti je bilo tačas. Z veselimi upanjem, da te bom kmalu, prav kmalu videla. Te objemam tisočkrat v dubu in pošiljam najpristrčnejši pozdrav. – Tvoja iz vse duše Te ljubeča Lavra.»

Mogoče je Gregor tudi zato želel biti ljubljjen, ker je vso mladost preživel brez materine ljubezni. Lavri pa je ugajal postavni, svetlolasi in bradati študent. Le njegov pogled za očali je bil resen in oster, posledica trdih preizkušenj v mladosti.

Prva številka Novic v novem letu 1862 je prinesla sledečo vest:

«Poezije. Zložil Gr. Krek. Omislil si jih bo vsak spošтовatelj Prešernov in jih z veseljem prebral, zakaj mladi naš pesnik Gr. Krek mu je priden nasledovalec.»

Tako se je za novo leto rodila lepo vezana, 112 strani obsegajoča knjižica slovenskih pesmi, danes velika redkost. Poročevalca v Novicah ni motilo, da pesnik posnema Prešerna, ravno nasprotno: Še pomembnejši je zaradi tega! Pomisliti moramo, da je bil to čas naše narodne prebuje, ko je izid sleherne slovenske knjige bil praznični dogodek.

Bilo je pa tu tudi šele 15 let po Prešernovi smrti. Na drugi strani je objavil motto:

*Če pesmi moje niso take,
kot jih žele samice vsake,
naj bravši jih bi se pomnilo,
da v čisli mi sree je bilo.*

Uvodna pesem v 14 oktavah je gotovo preveč gostobesedna, a ima za tiste čase

priljubljeni motiv deve, ki podaja liro mlademu pesniku. Svoje poezije navezuje na Vodnika in Prešerna, lahko bi jih tudi na Jenka, poklanja jih domovini Sloveniji, da bi ga štela med svoje zveste sinove.

V prvem razdelku PESMI je dvajset pesmi, od katerih jih je bilo že 16 objavljenih: Radost mladega pesnika, Posvečenje, Zvezdi ljubezni, Otožnost, Sanje strunarja, Večerni obrazi, Tolažilo, Kati in hči, Hrepenenje, Vodniku, Pisarija, Sršeni, Usoda, Slovo, Spremenjena žalost. Prvič je objavljena pesem Nezvesti z nejasno izpovedanim motivom ženske nezvestobe. Nova je tudi pesem Spomin, ki zajema kar devet šestvrstičnih kitic in je spomin na minulo (gimnazijsko) ljubezen. Iz pesmi Moje pesmi je vzel tretjo kitico za motto zbirke. Nov je cikel 16 ljubezenskih pesmi pod čudnim naslovom Milotinke; vsaka šteje tri kitice, torej skupaj kar 48 kitic. Posvečene so Mili, ki je seveda Polakova Milica, njegov osmošolski pesniški idol. Prva kitica pete pesmi kaže Jenkov vpliv:

*Vsako leto lepo cvetje,
s cvetjem se spomlad zbudi,
in s pomladjo blago petje
se na novo oživi.*

Nova pesem Na gomili je posvečena spominu Milice, pokojne zveste zaročenke. Ker mi o Polakovi Milici še ni uspelo najti podatkov, je njena smrt lahko le pesniška domisljica.

V drugem razdelku JESENSKE ŽALOSTINKE je ponatisnil najprej devet že prej objavljenih žalostink in tudi že objavljeno Trojno ljubezen, dodal pa še neobjavljeni Prvi poljub, ki je ena njegovih boljših pesmi:

*Ko prvič zagledal sem tvoje oči,
začelo bitreje srce mi je biti;
po udih se v nemala mlada je kri,
velerala tebe je zvesto ljubiti.
Ko meni podala si nežno roko,
se v prsib je novo življenje ganilo,
osrečen po upu sem segel željno,
občutke neznane srce je zbudilo.
Ko združil je naju iskreni poljub,
sta mir in veselje roke si podala:
v življenju vibarnem nevarnosti vkljub
ko zvezdi dve bosta naprot mi migljala.*

Nova je tudi zadnja pesem razdelka Pričujočim pesmim, ki je nekakšna popotnica tej zbirki; žal je v njej premalo umetniške moči, da bi se ji izpolnila želja v zadnji kitici:

*Hodite po zemlji domači
in čujte, kaj vam poreko:
Prosrite pri bratih in sestrah,
da vrata vam svoje odpro.*

V tretjem razdelku SONETI je postavil na začetek svojega pesniškega vzornika; sonet Prešernu poudarja predvsem nesrečno usodo velikega pesnika in kako prekratko nit življenja mu je spredla Parka:

Čul strunic ubranih sem glasove mile,
 izdibljeje obupnega strunarja,
 ki tuja mu je sreče bila zarja,
 ker smrtne so puščice ga ranile,
 Zastonj, tako so strune se glasile,
 od dneva v mrak se pevec s petjem ukvarja,
 z obupom Ermenidna¹⁰ moč ga udarja,
 da rane bi se srčne ne celile.
 »Dopredla je življenje kratko Parka,
 zagledal kmalu si deželo milo,
 kjer tebe čakal z Lavro je Petrarka,
 Ovija lovor tvojo že gomilo,
 nihče ne žali več te brez preudarka,
 odkar si srečno združen z Bogomilo.«

Vrh Krekove pesniške zbirke naj bi bil po Prešernovem vzoru ustvarjeni SONETNI VENEC, iz katerega je prejšnje leto že objavil deveti sonet *Minuli so prezgodaj dnevi sreče*. Sestavlja ga 14 sonetov, petnajstega pa ni naslovil kot Prešeren Magistrale, ampak bolj po domače Sonetni vir.

Kot je Prešeren v prve črke skrnil akrostih Primicovi Julji, je Krek skrnil ime svoje oboževanke POLAKOVI MILICI.

Ker je v Sonetnem viru na kratko izpovedal občutje celotnega Sonetnega venca, naj ga navedem v celoti:

*Petrarka pel je Lavri pesmi mile,
 Odkar ranile so oči ga zale,
 Ljubezni v njih dajal je dosti hvale,
 Al rane več se niso zacelile,
 Ker rane se tud v meni so zbudile,
 Občutke bodo bridke poganjale,
 Veselje drago vedno mi jemale,
 Izdihljaje globoke zmir rodile,
 Minuli so prezgodaj dnevi sreče,
 Iz srca upanje je šlo cveteče –
 Le slab spomin nasproti mračno sije,
 Igrale citre bodo poezije,
 Celiti zmir skušale blede lice,
 Ime slavile ljubljene device.*

V tem razdelku sledijo še že prej objavljeni soneti Pesem mladenča, Sanje, Dvojno tolažilo, Spomin preteklih dni, Materi v spomin in Zatiravcom. Dotlej neobjavljena soneta sta samo dva: *Nekdaj in zdaj* je dialog med njim in njo, kako se je otroška ljubezen med njima sčasoma spremenila in dozorela v pravo ljubezen za trajno zvezo. Sonet *Upanje* pa preveva misel, da po izgubljeni mladostni sreči ostane samo še upanje na novo srečo. Sedaj vemo, da se je le-ta ob izidu Poezij že približala v podobi mlade deklice Lavre, njegove bodoče soproge.

V nedatiranem Lavrinem pismu iz leta 1862 je zapisano, da je uživala, ko ji je Gregor bral svoje pesmi. Čeprav besed ni razumela, je čutila, da iz njegove plemenite duše lahko pridejo le lepe misli ...

Sodobne kritike ob izidu te pesniške zbirke ni bilo. Dosti let kasneje (ob Krekovi 60-letnici)¹¹ je M. P. (Maks Pleteršnik?) zapisal naslednjo oznako te zbirke: »V istem načinu kakor Lovro Toman in France Cegnar je popeval Krek svoje pesmice. Iz njih nam odseva ljubezen do večnolepe prirode in do miljene domovine; njegove misli se ne popenjajo visoko, tu se ne rešujejo nikaki modroslovni problemi, a po svoji preprostosti in ljubkosti mikajo bralca in so nekatere baš radi nežnega izražanja čustev našle tudi svojega skladatelja.«

Sicer je Levstik že prej naperil v Gregorja Kreka puščico v svoji brezobzirni maniri: *Tvoja pesem je ko Ezopova¹² vrana; vsa lepota njena je drugod nabrana.*

Puščico je Levec objavil v drugem zvezku Levstikovega Zbranega dela, ki je izšel 1891. Iz obzirnosti do tedaj še živečega pesnika je spremenil naslovnika v obliko »Mlademu pesniku«.¹³

Danes lahko rečemo, da Krekova poezija kljub epigonstvu kaže precejšnjo nadarjenost in je eden od dokumentov našega narodnega prebujenja. To priznava tudi dr. Anton Slodnjak. Mislim, da tudi ni brez pomena Krekovo navdušenje za Prešerna tako kmalu po njegovi smrti, saj vemo, da so ga ozkosrčneži zlasti v duhovski obleki dolgo zavračali. Gregor Krek je še pred znamenitim Stritarjevim uvodom v drugo izdajo Prešernovih Poezij 1866, ki je dokončno potrdil Prešernovo prvenstvo med našimi pesniki, to že dolgo izpričeval v teoriji in praksi.

Še vedno je vztrajal kot pesnik SG. V januarju 1862 je objavil pesem *Trojno petje*,¹⁴ v marcu pa pod skupnim naslovom *Pesme*¹⁵ dve šibki stvaritvi *Na boj in V mraku*. Novicam je poslal to zimo iz Gradca dva dopisa.

Prvega je poslal 12. februarja o študentski proslavi Vodnikovega godu. Potem, ko so zapeli pesem *Hej Slovani*, je ravno on imel slavnostni govor, ki ga je takole zaključil:

»Iz tisočerih ust naj ti doni slava, Tvoj rojstni god pa naj bo vsemu narodu, kolkokrat se ponovi, drag in naj se spremeni v narodno slovesnost, ki bo svetu jasno dokazala, kako ve narod onega ceniti, ki mu je daroval vse svoje moči in ga pripravil na pravi sled izobraženosti. Slava!«

Peli so slovenski in češki pevci, na klavir je igral dr. Ipavec. Program je dopolnila slovenska, češka in srbska recitacija. Nato so sledile napitnice.

Drugi dopis je bil objavljen 12. marca, v njem pa sporoča, da je na Dunaju umrl njegov sošolec z ljubljanske gimnazije Matija Kožar, ki je študiral slavistiko pri

POEZIJE.

Zložil

GR. KREK.

V Ljubljani 1862.

Natisnil in založil Jožef Blažnik.

Naslovnna stran Krekovih Poezij iz leta 1862

dr. Miklošiču. Dopisu je dodal tudi sonet, posvečen temu nadarjenemu sošolcu. V njem je nekaj misli, ki veljajo tudi za Kreka, zlasti za njegovo prihodnost:

*Zajemal si iz vira učenosti,
ko med spomladi iz cvetic hučela,
po vedab ti je duša hrepnela,
ko zgodaj si že čutil njih sladkosti.*

11. februarja je pri dr. Tanglu uspešno opravil kolokvij iz Iliade. Sicer pa sta oba profesorja v začetku aprila potrdila frekvenco s pripombo »sehr fleissig«. V začetku maja se je vpisal v poletni semester, v indeks je napisal le 9 ur predavanj na teden. Kot doslej je bil tudi v tem semestru oproščen šolnine.

To pomlad je v SG objavil najprej pesem *Želje*,¹⁶ nato pa še v dveh delih ciklus *Spomladančice*.¹⁷ V prvem delu so pesmi Mladost, Norost, Slabost in Sladkost; v drugem delu pa so pesmi Priroda, Zastonj in Neumrljivost. Pozneje je objavil še pesem Danica.¹⁸ Za vso to poezijo naj zadostuje oznaka: Slabost!

Pri dr. Tanglu je 15. julija, torej v poletni vročini, naredil z dobrim uspehom kolokvij iz Ciceronovih govorov. Ob koncu julija je prejel frekvenco za poletni semester z oceno »sehr fleissig«. V počitnicah pa je pridno snoval in pisal svoj ep *Na sveti večer o polnoči*. Z njim naj bi se še bolj približal svojemu vzorniku Fr. Prešernu, ki ima v svojih Poezijah ep Krst pri Savici, Krekove Poezije pa so izšle brez te pesniške zvrsti. Verjetno je ep poslal prof. Antonu Janežiču v Celovec ob koncu počitnic.

Menda se je njegova ljubezen do Lavre prvič znašla v krizi, kar razberemo iz njenega pisma 27. avgusta 1862 iz spodnještajerskih vinogradov njenih staršev: »Oprosti, ljubljeno srce, če Ti sedaj nekoliko vznemirjena spregovorim: danes sem doživela grozljivo izkušnjo, ki je moje srce globoko ranila in razžalostila. Sedaj pa mi je napoved Tvojega priboda prinesla olajšanje, da me boš prišel sam potolažit. O ljubljeni Gregor, verjemi mi, moje srce hrepeni, da se Ti potoži, da se s Tabo pogovori, saj ga razumeš!« In kakšna je bila grozljiva misel? Da je Gregor več ne ljubi! Toda on je napovedal svoj obisk in tako se bo vse uredilo.

V nedatiranem pismu iz teh počitnic piše Lavra tudi o Gregorjevih svojcih: »Ljubljeni srček, ne bodi na svoj dom, ker Ti bo domovina priklicala toliko žalostnih spominov in izguba Tvoje polsestre Te bo še toliko bolj prizadela. Če želiš svojega očeta razveseliti, ga povabi v Ljubljano, da ga tam ozdraviš in se pogovoriš z njim ...«

V oktobru se je vpisal v svoj peti semester, v katerem je kar 18 ur predavanj. Poleg Tangla in Karajana je vpisal še analitično geometrijo pri dr. Hornsteinu, 2 uri, in eksperimentalno fiziko pri dr. Hummlu, tudi 2 uri; poleg tega še temelje psihologije, ki jih je predaval dr. Nachlovsky, prav tako 2 uri na teden.

Končno je v začetku leta 1865 izšel v Celovcu v Janežičevi zbirki Cvetje iz domačih in tujih logov ep NA SVETI VEČER O POLNOČI. Ima podnaslov *Epična pesem v treh spevih*. Natisnil ga je na 55 straneh celovski tiskar Janez Leon. Pesnitev zajema motto, uvod in epske speve. Za motto je vzel kar drugo polovico Prešernovega:

*Srce je prazno, srečno ni,
nazaj si up in strah želi.*

Uvod šteje enajst oktav z rimo abababcc. Prva oktava se glasi:

*Mogočno strunice se oglasite,
prijazne vile ganite srce:*

*nekdanje čase v pesmi obudite,
ki v večno utonili so morje;
po zemlji krasni mili rod vodite,
na katero vse ga vežejo želje:
Spričujte, da ljubezen ne ugasne,
da je ne zamore težave časne.*

Pesnik nas vodi na breg Save in nam predstavi glavne osebe: Brodnika Janka, njegovo zaročenko Minko in nasilnega viteza Vilka.

Epski spevi so sicer tudi v osemvrstičnih kiticah, a verz ni enajsterec kot v uvodu, ampak se stalno menjata deseterec in deveterec, tako da je rima abababab. Za primer pogledjmo prvo kitico prvega speva:

*Krog in krog miruje že narava,
glas noben pokoja ne kali;
v črno noč zavita je dobrava,
vse po vaši v sladkih sanjah spi.
V revni izbi pa nekdo ne spava,
saj še revno lučica brli;
ali s sinkom mati le igrava,
al pri bratu sestrice budi?*

Prvi spev šteje 59 kitic. V samotni koči se na sveti večer pogovarjata babica in njena vnukinja Minka. Minka pravi, da nočjo lahko vsaka deklica ugleda v vodi tistega mladeniča, ki jo ljubi.

Babica pa pravi, da je to le vraža in da naj človek ne izkuša svoje prihodnosti. A ko starka zaspi, Minka vstane in gre k Savi. Tam stopi v čoln, da pogleda v vodo, če bo v njej uzrla svojega ljubega Janka; kar pridirja na iskrem vrancu vitez Vilko, ugrabi Minko, jo posadi na konja in zdrvi proti svojemu gradu.

Drugi spev šteje 52 kitic. Brodnik Janko je imel ponoči hude sanje, da je njegova Minka v veliki stiski. Takoj zjutraj gre k Savi in v čolnu najde prstan, ki ga je nekoč dal Minki. Prepričan je, da je Minka utonila. Hiti k njeni koči in starka mu potrdi njegovo slutnjo. Minka se je pa zjutraj prebudila v gradu. Kmalu se ji približa vitez Vilko in ji ponudi svojo ljubezen. A ona se ne da pregovoriti. Vilko ravna grdo z njo, a vse zaman. Na naslednji sveti večer pa Minka obljubi vitezu, da mu pokloni svoje srce, če jo pelje k Savi in če bo njega ugledala v vodi. Vitez ji izpolni to željo, Minka stopi v čoln in se iz njega vrže v valove. Janko je to skrit opazoval, potegnil mrtvo Minko iz vode in prisegel maščevanje vitezu Vilku.

Tretji spev šteje 47 kitic. Dan kasneje pokopljejo Minko in Janko vsak dan zahaja na njen grob. V tem zapoje bojni rog na vojsko proti Turkom. V boj odhaja Vilko s svojo četo, v katero se uvrsti tudi Janko. Sklenil je kot prvega v boju ubiti Vilka. V krvavem boju je Vilko smrtno ranjen. Janko ga najde, odnese iz boja in mu tako odpusti. Janko se vrne domov, ranjeni Vilko pa je izdihnil na svojem gradu. Janko s svojim čolnom še dolgo prepeljuje ljudi, obiskuje Minkin grob in nekega svetega večera umre o polnoči na njenem grobu. Še mrtev se je oklepal nagrobnega križa.

Na sveti večer o polnoči.

Epična pesem v treh spevih.

Zložil

GR. KREK.

V Celovcu 1863.

Natisnil Janez Leon.

Naslovnna stran Krekovega epa Na sveti večer o polnoči iz leta 1863

Izhodišče te romantične pesnitve je stara šega, ki jo opisuje že Valvazor, da dek-le lahko ugleda na sveti večer opolnoči v vodi obraz svojega bodočega ženina. Kasneje je ta motiv uporabil tudi Gregorčič v pesmi Na sveti večer. Krek s snovjo svojega epa ni šel tako daleč nazaj v zgodovino kot Prešeren v Krst, ampak bliže v fevdalno dobo in čase turških bojev, torej v 15. ali 16. stoletje. Zanimivo je, da je le-ta 1865 nastajala tudi prva pomembna »turška« povest, Jurčičev Jurij Kozjak.

Vsebinsko je po vzoru romantikov v epu svetli pol, ki ga predstavlja idealna ljubezen med Jankom in Minko, ter temni pol, ki ga predstavlja nasilni fevdalec Vilko. Le-ta usodno poseže v ljubezenski par in uniči Minko, a Jankova ljubezen je neuničljiva in sega onkraj groba. Tudi njegova misel na maščevanje se spremeni v krščansko odpuščanje. Ljubezen med Jankom in Minko je gotovo odmev ljubezni med Gregorjem in Lavro.

Jezik in slog te pesnitve je boljši in bolj gladko tekoč kot v Poezijah, a tudi snov je bolj izvirna in zanimiva in tako ta ep predstavlja najboljše, kar je Krek ustvaril v verzih. Ne bi se strinjal s Slodnjakom, ki pesnitvi očita gostobesednost.¹⁹ Ta ep bi moral dobiti spet veljavo kot ob svojem izidu leta 1865 kot šesta knjiga Janežičevega Cvetja iz domačih in tujih logov.

Krek je 10. januarja 1865 pri dr. Karajanu opravil kolokvij o Salustovem Katilinu in 28. januarja o Bellum Jugurtinum, 25. marca pa je uspešno naredil kolokvij pri dr. Tanglu o Ciceronu. To zimo je v SG objavil daljšo pesem *Pogled na Danico*,²⁰ ki je obsodba zavisti, krivic in nepoštenosti tega sveta.

V začetku svojega šestega semestra je 20. aprila vpisal v indeks predavanja iz grške slovnice pri dr. Karajanu, psihologijo pri dr. Nachlovskem, svetovno zgodovino novejšje dobe pri dr. Weissu in eksperimentalno fiziko pri dr. Hummlu.

15. maja 1865, v mesecu ljubezni, piše Lavra iz Spodnje Štajerske Gregorju pismo, v katerem ga po slovensko nagovori »ljubi angel«, a obenem okrega, ker iz vrstic njegovega pisma veje ledeni mraz.

Izrazi tudi veliko skrb za njegovo zdravje, ker se preveč obremenjuje s študijem. Naj pridno hodi na sprehod, naj ne dela zvečer in ponoči. Pozdrave zanj ji je naročil tudi pesnik Jakob Razlag. Podpisala se je kot »zvesta nevesta Lavra«. Sicer se pa že 31. maja Lavra Gregorju zahvaljuje »za ljube vrstice, ki so ji potrdile zvesto ljubezen«.

Lavra se je vrnila v Gradec šele okrog 10. julija, Gregor pa je tačas pridno študiral. Že 11. maja je pri dr. Karajanu napravil kolokvij o Sofoklovem Oidipu na Kolonu, 20. julija je dobil potrjene frekvence šestega semestra. Začele so se študentske počitnice, ki jih je močno zaznamovala Lavra. V začetku septembra je odšla s starši spet na Spodnje Štajersko.

Že 5. septembra mu je pisala pismo, obrobjeno z narisanim pisanim cvetjem, kar je znak njene velike ljubezni, a je le-ta z Gregorjeve strani spet in spet na preizkušnji. Pisava je žal že zelo obledela, nekoliko bolj je čitljiv le zaključek pisma: »Moj do-bri Gregor, izpolni željo nekega ljubečega srca: bodi prepričan, da ti bo tvoja vijoli-ca zelo hvaležna ... Tvoja zvesta Lavra.«

Še bolj je obledelo pismo 27. septembra, razen na koncu: »Od mojih ljubih staršev mnogo ljubeznivega in prisrčnega! Od mene, od Tvoje zveste neveste pa dobiš tisoč poljubov in pozdravov (Küsse und Grüsse) in tudi solz, ki večkrat skalijo moje oči ...«

V pismu 30. septembra, na zadnji dan počitnic, pa je napisala prav poetični slavospev ljubezni: »*Ne pozabi, da obstaja neka Lavra, ki Te ljubi in se zabavaljuje Bogu na kolenih, da ji je naklonil ljubezen, to sveto čustvo, ki je del božanskega.*» Gregor je bil lahko srečen, da je bil sedaj deležen tako velike ljubezni dekleta, ker je bil tako prikrajšan v ljubezni s strani svojih staršev.

V pismu iz Maribora ga je 10. oktobra Lavra povabila na trgatev v njihov vinograd, kjer bo prijazno sprejet tudi od njenih staršev. Naj pride z vlakom v nedeljo zvečer. Trgatev se bo začela v ponedeljek, in če bo primerno vreme, bo trajala tri dni. Naj se odtrga za nekaj dni od svojih dolžnosti in pride k njej, kjer bo srce govorilo srcu ...

Sredi oktobra se je vpisal v sedmi semester in v indeksu navedel 3 ure predavanj in 2 uri vaj iz rimske književnosti pri dr. Karajanu ter 5 ur praktične filozofije in še eno uro zgodovine filozofije pri dr. Nachlovskem. Ta mesec je začel tudi honorarno poučevati slovenski jezik na višji graški realki, kar je izboljšalo njegovo materialno stanje in mu prineslo prve pedagoške izkušnje. V tem semestru je v SG objavil pesem *Prepozno*,²¹ boleče občutje ob slovesu od mladosti. Kmalu po svojem 24. rojstnem dnevju, 16. marca, je dobil potrjene frekvence za sedmi semester.

8. aprila se je vpisal v osmi, zadnji semester in v indeksu zabeležil 5 ur predavanj iz zgodovine Homerjevih spevov in 2 uri vaj v interpretaciji Protagore pri dr. Karajanu ter eno uro obravnavanja glavnih točk formalne logike pri dr. Nachlovskem. Osnove sanskrita pa je poslušal pri dr. Schenklu 2 uri.

V juniju je v SG objavil pesem *Nedolžnemu očesu*,²² ki mu jo je nedvomno navdihnila njegova lepa ljubica Lavra:

*Zamaknjen rad gledam v nedolžna ti lica,
zamaknjen še raji ti gledam v oko;
ko v njem zaleskeče se rosna solzica,
je združeno z zemljo bleščobo nebo.
Ne brani, da so mi odprta nebesa,
da uživam na zemlji veselja sladkost;
dovoli, da žarki mi tvojga očesa
otajajo led – mojo srčno bridkost.*

Okrog 20. julija je dobil potrebne frekvence in potrjen zadnji semester. Že čez nekaj dni, dne 25. julija, je dobil doktorsko diplomu,²³ napisano v latinščini. Nikjer ni navedeno, ali je bila zanj potrebna disertacija.

Opombe

¹ Republiški arhiv Slovenije (RAS), Priv. A LXIX – 1(5).

² RAS, Priv. A LXIX – 1(4).

³ NUK, rkp. oddelek, Ms 491.

⁴ Lavra Schilcher, roj. v Brück an der Mur 27. nov. 1845.

⁵ *Novice*, 13. febr. 1861.

⁶ *Slovenski Glasnik VII*, 1861, str. 39 in 61.

⁷ Erot ali Eros je bil pri starih Grkih bog ljubezni, ki je z lokom streljal ljubezenske puščice v srca zaljubljenecv.

⁸ *Slovenski Glasnik VII*, 1861, str. 75.

⁹ RAS, Priv. A LXIX – 1(21). V tej mapji je ohranjenih 45 Lavrinih ljubezenskih pisem Gregorju Kreku.

¹⁰ Evmenide so bile grške boginje jeze.

¹¹ *Dom in Svet*, 1900, str. 150.

¹² Ezop je bil pisec basni pri starih Grkih. Živel je sredi 6. stoletja pred Kristusom.

- ¹⁵ Objavo s pravilnim naslovom «Gregorju Krecku» ima A. Slodnjak v Levstikovem *Zbranim delu II*, 1952, str. 234 z opombo na str. 433, kjer je tudi Slodnjakova kratka razlaga te puščice: «Krek se je pokazal v *Poeziji* 1862 tipičnega, četudi ne potsem nenadarnega posnemovalca Prešernove forme in besede. Zato ga primerja I. z *Ezopovo vrato, ki se je okrasila s patrijm perjem*».
- ¹⁶ *Slovenski Glasnik VIII*, 1862, str. 1.
- ¹⁷ *Slovenski Glasnik VIII*, 1862, str. 81.
- ¹⁸ *Slovenski Glasnik VIII*, 1862, str. 149.
- ¹⁹ Spomladančice 1–4, *Slovenski Glasnik VIII*, 1862, str. 181. Spomladančice 5–7, *Slovenski Glasnik VIII*, 1862, str. 245.
- ²⁰ *Slovenski Glasnik VIII*, 1862, str. 277.
- ²¹ *Zgodovina slovenskega slovstva II*, 1959, Realizem I, str. 282.
- ²² *Slovenski Glasnik IX*, 1863, str. 76.
- ²³ *Slovenski Glasnik X*, 1864, str. 69.
- ²⁴ *Slovenski Glasnik X*, 1864, str. 268.
- ²⁵ RAS, Priv. A LXIX –1 (6).

ZUSAMMENFASSUNG

Gregor Krek als Student der Grazer Universität

Trotz dem Widersprechen seiner Familienangehörigen ließ sich Gregor Krek im Oktober 1860 an der Fakultät für Philosophie in Graz (Karl-Franzens Universität) immatrikulieren, um klassische Philologie zu studieren. Damals gab es an der Grazer Universität noch keinen Lehrstuhl für Slawistik. Von zu Hause erhielt er keine finanzielle Unterstützung, darum litt er im ersten Semester oft Geldnot. Einen Weg daraus sah er in einem eingiebigem Studium. Noch vor dem Semesterende legte er zwei Vorexamen bei den Professoren Dr. Karlmann Tangel und Dr. Max von Karajan mit Auszeichnung ab. Von der Fakultät bekam er sofort ein Empfehlungsschreiben und schon Anfang Mai erhielt er von der Steinberg-Einrichtung ein Stipendium, auch noch für das erste Semester. So war er aus dem Größten heraus, er blieb jedoch ein vorbildlicher Student.

Er fuhr fort, seine Gedichte zu schreiben und veröffentlichte sie vor allem in der Zeitschrift *Slovenski glasnik* von Janezič. Anfang 1862 erschienen seine Gedichte *Poezije*, die unter zu starkem Einfluss von France Prešeren entstanden waren. Ein Jahr später veröffentlichte er in Buchform seine romantisch epische Dichtung *Am Heiligen Abend zu Mitternacht*. Sie umfasst ungefähr 1200 Verse. Im Gedicht handelt es sich um die Zeit der türkischen Kämpfe und es ist bestimmt eins von seinen originellsten Werken. Aus Graz schickte er auch einige Zuschriften über die Mitarbeit der slawischen Studenten an die Zeitungen *Novice* und *Slovenski Glasnik*. In Graz wohnte er bei der Familie Schilcher, wo zu dieser Zeit die schöne und gebildete Tochter Laura gerade heranwuchs. Es ist kein Wunder, dass sie sich in den gutaussehenden und tüchtigen Studenten verliebte. Ihre Mutter war damit zufrieden, ihr Vater jedoch nicht so sehr, denn Gregor war arm und außerdem ein Fremder. Weil er wegen des Studiums und seiner Nebentätigkeiten wenig Zeit hatte, beschwert sich Laura in den erhaltenen Liebesbriefen, die sie ihm schrieb, als sie mit ihren Eltern deren Weinberg in der Untersteiermark besuchte, dass er ihr zu karg und zu kalt auf ihre heißen Liebesbekenntnisse antwortet. Sofort nach dem Abschluß des achten Semesters erwarb Gregor Krek schon am 25. Juli 1864 seinen Dokortitel und erreichte so eines seiner Ziele.